

# LAPLANDIJA: KARO MOKSLAI ARKTINIAME ŠALTYJE

Pusnys iki pažastų, nakvynė sniege ir maudynės eketėje spaudžiant 25 laipsnių šalčiui – tai tik keli bazinio žiemos kurso Švedijoje epizodai. Juos savo kailiu išbandė ir įspūdžiais pasidalijo Žvalgų mokyklos instruktorius vyr. Itn. Šarūnas Girša.

## Seniai seniai tolimoje Šiaurėje...

Nors Laplandija dažniausiai primena pasakas apie Kalėdų Senelį, tose pačiose platumose, 1000 km nuo Stokholmo į šiaurę, Arvidsjaurė miestelyje dislokuotas Švedijos kariuomenės padalinys operacijoms šaltu oru. Čia organizuojamas dviejų savaičių bazinis žiemos kursas – puiki galimybė išmokti išgyvenimo žiemą gudrybių, nušalimų prevencijos ir gydymo, nakvynės sniege ir maisto ruošimo

lauke paslapčių, įgauti orientavimosi ir slidinėjimo įgūdžių. Viename kurse dalyvauja apie 30 žmonių, kursantai čia plaukia iš įvairių Europos šalių. Šį kursą sėkmingai baigia tik fiziškai ištvermingi ir gerai psichologiškai pasirengę kariai. Mokymų ir pratybų rajonas aprėpia arktines aukštikalnes ir negyvenamus pušynus, kur temperatūra dienos metu siekia  $-20^{\circ}\text{C}$  ar  $-25^{\circ}\text{C}$ , o naktį būna žemesnė nei  $-30^{\circ}\text{C}$ , kur Laplandijos simbolius – šiaurės elnius – žmonės augina taip pat kaip lietuviai

*Per pusnynus kursantai braidė avėdami sniego batus.*



karves.

Pirmiausiai į Laplandiją atvykę kursantai aprūpinami specialia ekipuote. „Davė viską – nuo glaudžių iki batų. Drabužiai, esantys arčiausiai kūno, pagaminti iš vilnos, kuri geriau praleidžia drėgmę ir sulaiko šiltą orą prie kūno. Jei kūnas drėgnas, šiluma per vandenį 25 kartus greičiau išėina“, – pasakojo vyr. ltn. Š. Girša. Švedų instruktoriai paaiškino, kokia yra kiekvieno drabužių sluoksnio paskirtis, kaip rengtis, kai judi, kai miegi ar budi.

Patį pirmą vakarą kursantai užsiropštė ant slidžių, pabandė slidinėti lygioje vietoje, pasimokė gudrybių, kaip šliuožti į kalną, nuo kalno, nelygioje vietovėje, miške. Kitą dieną išsirusė į pirmąjį ilgesnį žygį. „Nors buvo 25-30 laipsnių šalčio, vilkėjome tik marškinėlius ir maskuojančius baltus chalatus. Jei nukrenti nuo slidžių, tai iki pažastų įklimpsti į sniegą, ir

tenka nemažai kapanotis. Pirmą taisyklę sustojus pailsėti – turi atsigerti karšto vandens, kuris laikomas termose (jei karštą vandenį ryte pilsi į gertuvę, per pietus rasi leda), taip pat būtina iš karto apsirengti šiltą striukę, kad išsaugotum savo kūno šilumą. Per kursą išbandėme ir sniego batus. Tai apavas plačiu padu iš brezento, ištempto ant metalinio karkaso (maždaug 20 cm į priekį ir 10 cm atgal). Su sniego batais lengviau lipti į kalną, bet į pakalnę ir lygioje vietoje judi daug lėčiau nei su slidėmis“, – pasakojo Žvalgų mokyklos instruktorius.

Kursantai mokėsi ir išgyvenimo elementų, pvz., kaip prasimanyti ir pasigaminti maisto, suteikti pagalbą apšalusiam draugui, kaip užsikurti ugnį (dažniausiai tam naudota beržo tošis).

Po pirmųjų mokymų žiemos kurso dalyvių laukė kur kas rimtesni išbandymai.

## Eketė ir nakvynė po dangumi

Žiemos kursas sudarytas taip, kad, be nuolatinių slidžių žygių, kariai susiduria ir su netradicinėmis užduotimis. Viena tokių – su visais

rūbais murktelti į eketę, kad patirtum, kaip kūnas reaguoja į šaltį. „Mus aprėngė kombinezonais, davė pirštines, kepurės, batus. Apsirengęs turėjai prieiti prie eketės krašto, vandens temperatūra siekė maždaug +2°C, o gavus komandą tiesiog reikėjo žengti žingsnį pirmyn, panirti į vandenį, paskui išlįsti į paviršių ir atnaujinti kvėpavimą, nes šaltas vanduo

*2 laipsnių šilumos vandenyje kursantai praleido apie minutę.*

*Vienas ekstremaliausių išbandymų – maudynės eketėje.*



tiesiog užspaudžia krūtinę, sunku kvėpuoti. Išniręs prašiau leidimo išlipti, bet instruktoriai dar liepė truputį pabūti... Maždaug po minutės išsiropščiau iš eketės, bet prieš persirengiant dar reikėjo degtukais užkurti ugnį“, – gana ekstremalų išbandymą prisiminė vyr. ltn. Š. Girša.

Netrukus kursantai išbandė dar vieną kraują stingdantį „malonumą“ – nakvynę po atviru dangumi. „Aplink lovos dydžio sniego plotą reikėjo išsikasti griovį, nes šaltas oras visuomet eina į apačią. Pasiklojome eglėšakių ir jilindome į miegmaišius, kurie sudaryti iš trijų dalių: viršutinė saugo nuo išorinio poveikio (drėgmės, vėjo), kitos dvi yra kaip atskiri miegmaišiai (apatinis saugo iki -5 °C, viršutinis iki -

20°C , jei naudoji abu kartu – iki -40°C). Iš pradžių bandžiau miegoti iškišęs veidą, kad miegmaišyje neatsirastų drėgmės, bet 30 laipsnių šaltyje nelabai iškenčiau ir į miegmaišį sulindau visas. Miegas nebuvo labai saldus, nes kas porą valandų vis prabusdavau nuo šalčio, tuomet padrebėdavau, vėl pamiegodavau“, – įspūdziais dalijosi viską savo kailiu iš-



bandęs karys.

Po pirmos kurso savaitės išbandymų Laplandijos svečių laukė maloni pramoga – ekskursija. „Nuvežė į Arijaplog miestelį, kuriame įrengtas Laplandijos etnografinis muziejus. Jame galima pamatyti tradicinius namus, pirtis, virtuvės rakandus, įvairius darbo įrankius, susipažinti su laplandiečių gyvenimo būdu. Ten buvo ir savotiškas vietinės gyvūnijos muziejus. Beje, tuose kraštuose per metus leidžiama sumedžioti apie 20 rudųjų meškų. Ten dažna šeima augina šiaurės elnius, o svečiai būtinai pavaišinami elnienos patiekalais. Aš taip

*Persirengimas po maudynių spaudžiant 25 laipsnių šaltukui...*

*Nakvynės vieta – „lova“ ant sniego po atviru dangumi.*

pat ragavau įvairių patiekalų: valgiau elnio širdį, elnienos dešrą, kumpį, net pusiau žalią mėsą“, – pasakojo Laplandijoje viešėjęs vyr. ltn. Š. Girša.

Po malonaus savaitgalio kursantai išsiruošė į kelių dienų lauko pratybas, kuriose netrūko išbandymų ir staigmenų.

## Žalia žuvis ir slidžių ralis

Sniegynuose kursantai praleido tris naktis, miegojo skirtingai įrengtuose būstuose. Prieš pradėdami slidžių žygius pasiskirstė po tris keturis, sukasė sniegą į dideles krūvas, kad vė-

*Ant slidžių kursantai keliavo labai daug...*



*Maudytis teko ne tik eketėje, bet ir kubile.*



*Laisvalaikio kariai lankėsi laplandiečių etnografinėje sodyboje.*

liau, sniegui užšalus, jose būtų galima išrausti sniego namus. Tuomet visą dieną teko judėti. „Lietuvoje orientuojamasi pagal miškų proskynas, keliukus, o ten – nieko nesimato, visur sniegas, matosi tik patys didieji keliai, todėl orientuotis teko pagal kalnus: lyginti vietovę su žemėlapiu. Pirmą lauko pratybų naktį miegojo-

me palapinėse po du“, – pasakojo karys.

Kitą dieną laukė ralis – judėjimas su mašina. „Prie specialių mašinų, kurios važiuoja per bet kokį sniegą, buvo pririštos dvi virvės, už jų laikėmės stovėdami ant slidžių. Jei nukrisdavo nors vienas iš voros pradžios, paskui jį nori nenori virsdavo ir kiti. Iš pradžių mus tempė lėtai, bet paskui įsismagino iki 30-35 km/val. Kai tokiu greičiu šliuoži, turi būti labai gerai apsirengęs ir saugoti veidą“, – pasakojo Žvalgu mokyklos instruktorius.

Vėliau laukė pratybos „pasidaryk pats“. Vietinis fermeris kursantams atgabeno elnią, kurį kariai patys turėjo išdoroti ir pasigaminti. „Kadangi buvome praalkę, nelabai to elnio gailėjome, iš jo išsivirėme labai skanios sriubos. Teko valgyti ir dar vieną įdomų tradicinį Laplandijos patiekalą – žalią metro ilgio lašišą. Ji buvo visai neparuošta, tiesiog užšaldyta -



40°C šaltyje, kad žūtų mikrobai, pjaustėme ją plonais gabalėliais ir valgėme užgerdami karšta, labai saldžia arbata“, – apie išbandymus skrandžiui pasakojo kursantas.

Po neprastų vaišių – ne ką blogesnė nakvynė po medžiu. „Susiradome po didelę eglę, nukarusiomis iki pat sniego šakomis, aplink iškasėme urvą: iš viršaus šakos, iš šonų sniegas. Miegojau taip pat gerai kaip palapinėje, – sakė žiemos kurso dalyvis. – Kitą naktį sugrįžome prie mūsų sukastų sniego krūvų. Jose iškasėme po mažą tunelį durims, viduje iškasėme sniego lovą-laiptą. Tokiame būste yra iki -2 laipsnių šalčio, nesvarbu, kiek spaudžia lauke. Miegojome net



neprabusdami“.

Paskutinę pratybų dieną iki bazės reikėjo slidėmis nušliuožti 20 km, pakeliui atliekant visokias užduotis ir rungtyniaujant tarpusavyje. Sugrįžus laukė malonioji dalis – diplomų teikimas. Kursantai parsivežė ne tik juos, bet ir naudingos patirties. „Visas mokslas susidėjo iš įvairių smulkmenų. Šaltas oras iš tiesų daug ką apsunkino: juk naktį viską darai dvigubai ilgiau nei dieną, žiemą ilgiau nei vasarą, o jei žiemą ir naktį – ką padarytum per valandą, darai keturias valandas. Taigi buvo nuolatinis krapštymas. Nuolat jaučiamas šaltis, bet ne toks, kad nebūtų galima iškęsti. Labiausiai šalo veidas, nieko neįmanoma daryti be pirštinių, su jomis net sagas reikėjo sagstyti, ugnį kurti“, – pasakojo bazinį žiemos kursą sėkmingai užbaigęs Lietuvos atstovas vyr. ltn. Š. Girša. Jis pasidalijo ir patarimais, ką

daryti sušalus: „Greičiausias būdas nušalti – dideliame šaltyje liestis prie metalų. Todėl reikia stengtis jokiais aplinkybėmis to nedaryti. Jei nušąla koja, draugas tą žmogų turi pasodinti užuovėjoje, duoti gerti šiltų skysčių, šiltai aprengti, kad šiltų visas kūnas. Tuomet nuauti batą ir kojine, draugo koją pasikišti po savo pažastimi, į šilčiausią vietą, nuogą odą priglausti prie nuogos odos. Mes Švedijoje tokius pratimus darėme. Jei šąla nosis ir ausys, jas reikia šildyti pridėjus pliką ranką. Šalant pirštams reikia nuleisti rankas ir daryti stūmimo judesį, kad kraują nustumtum į tuos pirštus, arba šildyti juos pažastyse“.

Nors Lietuvoje arktiniai šalčiai ir nespaudžia, bet žiemos karo patirtis neabejotinai naudinga.

Vyr. ltn. Š. Giršos asmeninio albumo nuotr.  
Ilona Skujaitė

*Paskutinė kurso užduotis – 20 km šliuožimas rungtintis.*